

**ГЕНДЕРНІ СХОЖОСТІ І ГЕНДЕРНІ ВІДМІННОСТІ СПОРТСМЕНІВ І
СПОРТСМЕНОК В ЦИКЛІЧНИХ ВИДАХ СПОРТУ**

Олена Тарасевич

Вячеслав Мулик

Жанна Гращенкова

Дар'я Окунь

Харківська державна академія фізичної культури, Харків, Україна

Мета: визначити гендерні особливості спортсменів і спортсменок, які спеціалізуються в циклічних видах спорту.

Матеріал і методи: у дослідженні брали участь 115 студентів і студенток, що займаються циклічними видами спорту і мають різну спортивну кваліфікацію. З них 54 спортсменки і 61 спортсмен. Використані методи дослідження: аналіз та узагальнення літературних джерел та інтернет-ресурсів з досліджуваної проблеми; психологічні методи: методика С. Бем «Маскулінність / фемінінність» і 16-факторний опитувальник Кеттелла; методи математичної статистики.

Результати: була розглянута група циклічних видів спорту з точки зору їх впливу на формування гендерної ідентичності і виявлені гендерні схожості і гендерні відмінності у спортсменів і спортсменок. Серед досліджуваних виявлено відсоткове співвідношення маскулінних (48% юнаків, 54% дівчат) і андрогінних (52% юнаків, 46% дівчат). Фемінінних особистостей виявлено не було. Найбільш маскулінізації спортсменок сприяють плавання (67%) і лижні

гонки (55%). З'ясовано схожість та відмінності маскулінних і андрогінних дівчат і юнаків, що займаються циклічними видами спорту стосовно їх особистісних якостей.

Висновки: отримані результати свідчать про різний рівень особистісних якостей як у спортсменок, так і у спортсменів маскулінного і андрогінного типів. Найбільші відмінності встановлено у юнаків в показниках таких особистісних якостей як: підпорядкованість – домінантність ($t = 5,38$; $p < 0,001$) та стриманість – експресивність ($t = 5,63$; $p < 0,001$) на користь спортсменів з маскулінним типом. У дівчат найбільш значущу достовірність отримано в показниках: стриманість – експресивність ($t = 4,89$; $p < 0,001$), боязкість – сміливість ($t = 5,19$; $p < 0,001$), впевненість у собі – тривожність ($t = 6,17$; $p < 0,001$) та консерватизм – радикалізм ($t = 5,61$; $p < 0,001$) з більш кращими результатами у спортсменок маскулінного типу.

Ключові слова: циклічні види спорту, гендерні схожості, гендерні відмінності, маскулінність, фемінінність, андрогінність.

Вступ

В теперішній час питанню розподілення гендерних ролей приділяється багато уваги. Гендерна роль – це сукупність соціальних норм, що визначають, які види поведінки вважаються припустимими, які підходять або є бажаними для людини в залежності від його гендерної приналежності, тобто приналежності до жінок або чоловіків.

Особливо важливими є гендерні ролі, тому що саме вони визначають як потрібно себе вести, чого треба прагнути в залежності від біологічної статі особистості. Але незважаючи на те позитивне, що несуть у собі гендерні ролі, вони все ж таки можуть обмежувати можливості особистості щодо розкриття її індивідуальності. Спортивна діяльність з точки зору розподілення гендерних ролей вважається прерогативою чоловіків. Але кількість жінок, що займаються спортом з кожним роком стає все більшою. Це простежується не тільки в

масовому спорті, а і в спорті вищих досягнень. Жінки опановують види спорту, які донедавна вважалися суто чоловічими. Спортивні результати, які демонструють жінки не відстають, а інколи і перевищують результати чоловіків. МОК все більше уваги приділяє гендерному балансу учасників олімпійських змагань. На Іграх 32 Олімпіади планувалася кількість учасників у співвідношенні: 51,2% спортсменів і 48,8% спортсменок. Було заявлено, що ці Ігри мають стати першими гендерно-збалансованими і історії олімпійського руху.

Спортивна діяльність доводить необхідність перегляду гендерних ролей як таких, що суспільство приписує жінкам або чоловікам. Гендерній проблематиці в спорті в останні роки присвячена вже певна кількість робіт як вітчизняних, так і зарубіжних авторів таких, як Цикунова Н.С. (2003; 2009); Артамонова Т.В., Шевченко Т.А. (2009), Дамадаєва А.С. (2010; 2011; 2013); Шахов Ш.К. (2011); Маскаєва Т.Ю., Германов Г.Н. (2014); Речкалов А.В. (2017); Баранова А.В. (2017); Дементьєва І.В. (2017); Босенко Ю.М., Харитоновна І.В., Распопова А.С., Стоянова Ж.О. (2018), Colker R. (1980), Matteo S. (1986), Lamont-Mills A. (1998), Lantz C.D., Schroede rP.J. (1999) та інші. Але проблема впливу багаторічних занять спортом на формування гендерного типу особистості є гостро дискусійною і потребує подальшого вивчення. Таким чином вивчення гендерних особливостей особистості спортсменів і спортсменок є актуальною.

Мета дослідження: визначити гендерні особливості спортсменів і спортсменок, які спеціалізуються в циклічних видах спорту.

Матеріал і методи дослідження

Методи дослідження: аналіз та узагальнення літературних джерел і інтернет-ресурсів з досліджуваної проблеми; психологічні методи: методика С. Бем «Маскулінність / фемінінність», що діагностує психологічну стать і виявляє ступінь андрогінності, маскулінності або фемінінності особистості [16] і 16-факторний опитувальник Кеттелла, який діагностує риси особистості; методи математичної статистики.

У дослідженні приймали участь 115 студентів і студенток віком 17 – 23 років, які навчаються в Харківській державній академії фізичної культури, Національному університеті фізичного виховання і спорту України і Сумському державному педагогічному університеті імені А.С. Макаренка, що займаються біговими видами легкої атлетики, плаванням, велосипедним спортом, лижними гонками, шорт-треком, академічним веслуванням і мають різну спортивну кваліфікацію. З них 54 спортсменки і 61 спортсмен.

Результати дослідження

У процесі дослідження спортсменів і спортсменок, як кваліфікованих (МСМК, МС, КМС), так і масових розрядів за допомогою методики С. Бем «маскулінність / фемінінність» було виявлено відсоткове співвідношення маскулінних, фемінінних і андрогінних типів особистості серед студентів і студенток, що займаються різними циклічними видами спорту. В дослідженні прийняли участь 115 спортсменів, із яких юнаків - 61 і дівчат - 54, які спеціалізуються в бігових видах легкої атлетики, плаванні, велосипедному спорті (трек і шосе), академічному веслуванні, шорт-треку, лижних гонках, спортивному туризмі і спортивному орієнтуванні.

Результати дослідження представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Відсоткове співвідношення гендерних типів особистості серед спортсменів і спортсменок в циклічних видах спорту

Гендерний тип особистості	Біологічна стать	
	юнаки, n= 61	дівчата, n = 54
Маскулінний	48%, n = 29	54%, n = 29
Андрогінний	52%, n = 32	46%, n = 25
Фемінінний	0	0

Якщо порівнювати спортсменок і спортсменів в циклічних видах спорту відносно їх належності до тієї чи іншої соціокультурної статі, то серед дівчат більше осіб маскулінного типу (54%), а серед юнаків – андрогінного (52%). Різниця між маскулінними і андрогінними юнаками складає 4% на користь спортсменів андрогінного типу, а між маскулінними і андрогінними дівчатами

8% на користь маскулінних дівчат, що не є суттєвим ні в першому, ні в другому випадку ($p > 0,05$). Це свідчить про те, що такі види спорту як плавання, лижні гонки, трекові дисципліни легкої атлетики, шорт-трек, спортивний туризм, спортивне орієнтування, академічне веслування, велоспорт є гендерно нейтральними. Первісно в ці види спорту приходять приблизно однакова кількість хлопчиків і дівчаток, які протягом багатьох років тренуються разом. І як наслідок переймають один у одного і способи поведінки, і стиль життя, і відношення до тих чи інших питань, що згладжує їх гендерні відмінності.

Що стосується різниці між маскулінними спортсменами і спортсменками та андрогінними спортсменами і спортсменками виявлено, що вона є однаковою і складає 6% і серед маскулінних особистостей, і серед андрогенних, відмінність тільки в тому, що в першому випадку ця різниця є на користь дівчат, а у другому – на користь юнаків.

Також нами було виявлено відсоткове співвідношення спортсменів і спортсменок різної соціокультурної статі в окремих циклічних видах спорту. Розглядалися тільки ті види спорту, в яких серед досліджуваних були представники і чоловічої і жіночої статі у кількості не менше 8 осіб (лижні гонки, плавання і бігові дисципліни легкої атлетики).

Таблиця 2

Відсоткове співвідношення спортсменів і спортсменок різних гендерних груп в окремих циклічних видах спорту

Вид спорту	Юнаки		Дівчата	
	Маскулінні	Андрогінні	Маскулінні	Андрогінні
Лижні гонки	36%, n = 4	64%, n = 7	55%, n = 6	45%, n = 5
Плавання	47%, n = 7	53%, n = 8	67%, n = 8	33%, n = 4
Легка атлетика (бігові дисципл.)	40%, n = 4	60%, n = 6	43%, n = 6	57%, n = 8

В усіх проаналізованих видах спорту, що належать до групи циклічних видів, у спортсменів виявлена більшість представників андрогінного типу особистості.

У спортсменок – маскулінних дівчат більше в лижних гонках і в плаванні, у представниць бігових дисциплін легкої атлетики перевагу мають андрогінні особистості.

Таким чином формуванню маскулінного типу особистості у дівчат сприяють заняття плаванням і лижними гонками, а у юнаків із розглянутих видів спорту, не виявлено таких, що сприяють їх маскулізації.

Нами було виявлено відсоткове співвідношення гендерних типів особистості серед спортсменів і спортсменок, які спеціалізуються в циклічних видах спорту відносно їх спортивної кваліфікації.

Всі досліджувані відносно їх біологічної статі були поділені на дві групи. Перша група – це кваліфіковані спортсмени і спортсменки. До них відносяться ті, хто мають звання МСМК, МС і КМС. Друга група – це спортсмени-розрядники (1 і 2 спортивні розряди).

Встановлено, що серед кваліфікованих спортсменів співвідношення маскулінних (49%) і андрогінних (51%) особистостей немає суттєвої різниці. Серед спортсменів-розрядників також в незначній кількості переважають особистості андрогінного типу (46% маскулінних і 54% андрогінних).

Серед кваліфікованих спортсменок виявлено більшість маскулінних дівчат – 68% (андрогінних - 32%), а серед спортсменок, які мають масові спортивні розряди зафіксовано співвідношення між дівчатами з маскулінним і андрогінним типами особистості як 41% та 59% відповідно.

Таким чином з'ясовано, що у спортсменок, які спеціалізуються в циклічних видах спорту, висока спортивна кваліфікація сприяє маскулізації особистості, а у спортсменів така тенденція не виявлена.

Використовуючи методику С.Бем «Маскулінність / фемінінність», що діагностує психологічну стать і виявляє ступінь андрогінності, маскулінності і фемінінності особистості і 16-факторний опитувальник Кеттелла, який діагностує риси особистості, нами з'ясовано схожість і відмінності маскулінних і андрогінних юнаків і дівчат, що спеціалізуються в спортивних іграх стосовно їх особистісних якостей (табл. 3 і табл. 4).

**Середні показники особистісних якостей юнаків-спортсменів,
які спеціалізуються в циклічних видах спорту
з урахуванням гендерного типу особистості, $x \pm m$, ум. од.**

Особистісні якості	Маскулінні n1 = 29	Андрогінні n2 = 32	t	p
Замкнутість - товариськість (A)	7,59± 0,10	7,31± 0,08	2,19	< 0,05
Загальний рівень інтелекту (B)	4,07± 0,07	4,53± 0,09	4,04	< 0,001
Емоційна нестійкість – емоційна стійкість (C)	7,52 ±0,10	7,16±0,08	2,81	< 0,01
Підпорядкованість – домінантність (E)	7,28± 0,15	6,28± 0,11	5,38	< 0,001
Стриманість – експресивність (F)	5,55±0,10	5,06± 0,09	3,63	< 0,001
Сприйнятливність до почуттів – висока нормативність поведінки (G)	8,79± 0,12	8,22± 0,11	3,52	< 0,001
Боязкість – сміливість (H)	8,17±0,14	7,69±0,12	2,61	< 0,05
Жорсткість – чутливість (I)	5,31±0,10	5,67± 0,11	2,42	< 0,05
Довірливість – підозрілість (L)	5,83± 0,12	5,13±0,11	4,32	<0,001
Практичність – розвинена уява (M)	6,38± 0,11	6,84± 0,12	2,84	< 0,01
Прямолінійність – дипломатичність (N)	5,48± 0,10	5,00± 0,10	3,40	< 0,01
Впевненість у собі – тривожність (O)	5,83± 0,10	5,48± 0,09	2,61	< 0,05
Консерватизм – радикалізм (Q1)	6,97±0,12	6,63± 0,11	2,10	< 0,05
Конформізм – нонконформізм (Q2)	5,66± 0,11	6,00± 0,12	2,10	< 0,05
Низький самоконтроль – високий самоконтроль (Q3)	7,21± 0,12	6,72± 0,11	3,02	< 0,01
Розслабленість – напруженість (Q4)	4,86±0,11	4,50± 0,10	2,13	< 0,05
Адекватність самооцінки (MD)	7,72± 0,14	6,97± 0,12	4,08	< 0,001

Отримані результати свідчать про існуючу різницю достовірності у досліджуваних показниках особистісних якостей юнаків спортсменів, які поділяються на три рівні.

До першого рівня ($p < 0,05$) належать показники: замкнутість – товариськість ($t = 2,19$), боязкість – сміливість ($t = 2,61$), жорсткість – чутливість ($t = 2,42$), впевненість у собі – тривожність ($t = 2,61$), консерватизм – радикалізм ($t = 2,10$), конформізм – нонконформізм ($t = 2,10$), розслабленість – напруженість ($t = 2,13$).

До другого рівня ($p < 0,01$): емоційна нестійкість – емоційна стійкість ($t = 2,81$), практичність – розвинена уява ($t = 2,84$), прямолінійність – дипломатичність ($t = 3,40$), низький самоконтроль – високий самоконтроль ($t = 3,02$). Найбільш значуща достовірність ($p < 0,001$) визначена за показниками: загальний рівень інтелекту ($t = 4,04$), підпорядкованість – домінантність ($t = 5,38$), стриманість – експресивність ($t = 3,63$), сприйнятливність до почуттів – висока нормативність поведінки ($t = 3,52$), довірливність – підозрілість ($t = 4,32$), адекватність самооцінки ($t = 4,68$). Аналогічні результати отримано і в показниках особистісних якостей дівчат-спортсменок (таблиця 4).

Таблиця 4

**Середні показники особистісних якостей дівчат-спортсменок,
які спеціалізуються в циклічних видах спорту
з урахуванням гендерного типу особистості, $\bar{x} \pm m$, ум. од.**

Особистісні якості	Маскулінні n1 = 29	Андрогінні n2 = 25	t	p
Замкнутість - товариськість (A)	8,17 ± 0,13	7,52 ± 0,12	3,67	< 0,001
Загальний рівень інтелекту (B)	4,17 ± 0,08	4,48 ± 0,10	2,42	< 0,05
Емоційна нестійкість – емоційна стійкість (C)	7,69 ± 0,12	7,04 ± 0,11	4,01	< 0,001
Підпорядкованість – домінантність (E)	6,45 ± 0,10	6,00 ± 0,09	3,33	< 0,01
Стриманість – експресивність (F)	6,28 ± 0,10	5,62 ± 0,09	4,89	< 0,001
Сприйнятливність до почуттів – висока нормативність поведінки (G)	9,07 ± 0,12	8,60 ± 0,11	2,90	< 0,01
Боязкість – сміливість (H)	8,07 ± 0,12	7,26 ± 0,10	5,19	< 0,001
Жорсткість – чутливість (I)	6,72 ± 0,10	7,04 ± 0,11	2,16	< 0,05
Довірливність – підозрілість (L)	5,48 ± 0,09	6,12 ± 0,10	2,91	< 0,01
Практичність – розвинена уява (M)	6,17 ± 0,10	6,60 ± 0,11	2,90	< 0,01
Прямолінійність – дипломатичність (N)	4,55 ± 0,08	4,92 ± 0,09	3,08	< 0,01
Впевненість у собі – тривожність (O)	6,28 ± 0,11	7,28 ± 0,12	6,17	< 0,001
Консерватизм – радикалізм (Q1)	7,48 ± 0,12	6,36 ± 0,11	5,61	< 0,001
Конформізм – нонконформізм (Q2)	5,10 ± 0,11	5,64 ± 0,12	3,33	< 0,01
Низький самоконтроль – високий самоконтроль (Q3)	6,59 ± 0,10	7,12 ± 0,12	3,40	< 0,01
Розслабленість – напруженість (Q4)	5,66 ± 0,08	5,92 ± 0,09	2,17	< 0,05
Адекватність самооцінки (MD)	7,21 ± 0,12	6,60 ± 0,11	3,77	< 0,001

У спортсменок також визначено три групи рівнів достовірності.

Найменші значення достовірності ($p < 0,05$) визначено в показниках загальний рівень інтелекту ($t = 2,42$), жорсткість – чутливість ($t = 2,16$), розслабленість – напруженість ($t = 2,17$).

Значна кількість показників особистісних якостей має середній рівень ($p < 0,01$): підпорядкованість – домінантність ($t = 3,33$), сприйнятливність до почуттів – висока нормативність поведінки ($t = 2,90$), довірливність – підозрлість ($t = 2,91$), практичність – розвинена уява ($t = 2,90$), прямолінійність – дипломатичність ($t = 3,08$), конформізм – нонконформізм ($t = 3,33$), низький самоконтроль – високий самоконтроль ($t = 3,40$).

Найвищий рівень достовірності ($p < 0,001$) мають показники: емоційна нестійкість – емоційна стійкість ($t = 4,01$), замкнутість – товариськість ($t = 3,67$), стриманість – експресивність ($t = 4,89$), боязкість – сміливість ($t = 5,19$), впевненість у собі – тривожність ($t = 6,17$), консерватизм – радикалізм ($t = 5,61$), адекватність самооцінки ($t = 3,77$).

Висновки/ Дискусія

Таким чином, отримані результати свідчать про різний рівень особистісних якостей як у дівчат, так і у юнаків маскулінного і андрогінного типів. Найбільші відмінності встановлено у юнаків-спортсменів в показниках таких особистісних якостей як: підпорядкованість – домінантність ($t = 5,38$; $p < 0,001$) та стриманість – експресивність ($t = 5,63$; $p < 0,001$) на користь спортсменів з маскулінным типом. У дівчат-спортсменок найбільш значуща достовірність отримана в показниках: стриманість – експресивність ($t = 4,89$; $p < 0,001$), боязкість – сміливість ($t = 5,19$; $p < 0,001$), впевненість у собі – тривожність ($t = 6,17$; $p < 0,001$) та консерватизм – радикалізм ($t = 5,61$; $p < 0,001$) з більш кращими результатами у спортсменок маскулінного типу, окрім показника чинника «жорсткість – чутливість», який вище у спортсменок андрогінного типу особистості. Крім цього у юнаків-спортсменів визначено найвищу достовірність ($p < 0,001$) в 6 показниках, а у спортсменок – в 7 показниках. Вище зазначене свідчить, що визначена різниця в показниках

відповідає можливостям проведення змагальної діяльності, яка впливає на формування типа особистості спортсменів.

Перспективи подальших досліджень. Подальші дослідження планується вести у напрямку виявлення схожості і відмінностей у спортсменів і спортсменок різних гендерних типів відносно їх особистісних характеристик з урахуванням специфіки спортивної діяльності і спортивної кваліфікації.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що немає конфлікту інтересів, який може сприйматись таким, що може завдати шкоди неупередженості статті.

Джерела фінансування. Ця стаття не отримала фінансової підтримки від державної, громадської або комерційної організації.

Список посилань

1. Артамонова, Т. В., Шевченко, Т. А. (2009), Гендерная идентификация в спорте: монография; Волгоград, 236 с.
2. Баранова, А. В. (2017), "Личностные особенности спортсменок в традиционно мужских видах спорта", Збірник наукових праць академії паслядыпломной адукації, № 15, С. 30 – 41.
3. Баранова, А. В. (2017), "Психологические механизмы маскулинизации спортсменок", Рудиковские чтения: материалы XIII Международной научно-практической конференции психологов физической культуры и спорта 11- 12 мая 2017 г. Москва, С. 112 – 115.
4. Босенко, Ю. М., Харитоновна, И. В., Роспопова А. С., Стоянова Ж. А. (2018), "Гендерные особенности личностных свойств спортсменов, занимающихся тяжёлой атлетикой", Вестник Костромского государственного университета. Серия: Педагогика. Психология. Социокинетика, № 24 (4), С. 266 – 270.
5. Ворожбитова, А. Л. (2007), "Гендерная теория физической культуры как основа формирования гендерного сознания спортсменов", Вестник Ставропольского государственного университета, № 49, С. 27 – 31.

6. Гендерная психология (2009), под ред. С.И. Клёциной, 2-е изд, СПб, 496 с.
7. Дамадаева, А. С. (2010), "Влияние занятий спортом на гендерные характеристики личности женщин", Ученые записки университета им. П.Ф. Лесгафта, № 3 (61), С. 45 – 47.
8. Дамадаева, А. С. (2010), "Влияние спорта на психологические особенности мужчин и женщин", Теория и методика спорта высших достижений, С. 3 – 6.
9. Дементьева, И. М. (2017), "Гендерные различия гандболистов юношеского возраста как фактор их социализации и адаптации", Вестник АГУ, № 3 (203) С. 126 – 131.
10. Ильин, Е. П. (2010), Пол и гендер, СПб.: Питер, 688 с.
11. Маскаева, Т. Ю., Германов, Г. Н. (2014), "Гендерные психические и поведенческие особенности женщин и их проявление как результат занятий различными видами спорта", Ученые записки университета имени П.Ф. Лесгафта, №12 (118), С. 266 – 272.
12. Речкалов, А. В., Речкалова, О. Л. (2017), "Влияние занятий спортом на психологические особенности личности", Известия высших учебных заведений, С. 104 – 109.
13. Цикунова, Н. С. (2003), Гендерные характеристики личности спортсменов в маскулинных и фемининных видах спорта. дис. ... канд. пед. Наук, СПб., 2003, 181 с.
14. Шахов, Ш. К., Дамадаева, А. С. (2011), Спорт как фактор формирования психологического пола личности", Вестник спортивной науки, № 6, С.16 – 18.
15. Bem, S. L. (1979), "Theory and measurement of androgyny", Journal of Personal and Social Psychology, V. 37, P. 1047 – 1054.
16. Colker, R. (1980), "Correlates of female athletic: masculinity, femininity, self-esteem and attitudes toward women", Sex Roles, Vol. 6, pp. 47 – 58.

17. Lamont-Mills, Andrea (1998), Sex. Gender and gender identity in sport. The Inaugural Wendy EY Women in sport Essay Prize: Exploring Perceptions of Sex, Gender and Gender Identity in Australian Sport.
18. Lantz, C. D., Schroeder, P. J. (1999), "Endorsement of masculine and feminine gender roles: differences between participation and identification with the athletic role", Journal of Sport Behavior, 22. P. 545 – 557.
19. Matteo, S. (1986), "The effect of sex and gender-schematic processing on sport participation", Sex Roles, Vol.15, . 356 – 371.

Стаття надійшла до редакції: 10.04.2020.

Опубліковано: 04.05.2020.

Аннотация. Елена Тарасевич, Вячеслав Мулик, Жанна Гращенко, Дарья Окунь. Гендерное сходство и гендерное отличие спортсменов и спортсменок в циклических видах спорта. **Цель:** определить гендерные особенности спортсменов и спортсменок, специализирующихся в циклических видах спорта. **Материал и методы:** в исследовании приняли участие 115 студентов и студенток возрастом, которые занимаются циклическими видами спорта и имеют разную спортивную квалификацию. Из них 54 спортсменки и 61 спортсмен. Используются методы исследования: анализ и обобщение литературных источников и интернет-ресурсов по исследуемой проблеме; психологические методы: методика С. Бэм «Маскулинность / фемининность» и 16-факторный опросник Кеттелла; методы математической статистики. **Результаты:** была рассмотрена группа циклических видов спорта с точки зрения их влияния на формирование гендерной идентичности и выявлены гендерные сходства и гендерные отличия у спортсменов и спортсменок. Среди испытуемых выявлено процентное соотношение маскулинных (48% юношей, 54% девушек) и андрогинных (52% юношей, 46% девушек) личностей. Фемининных личностей не выявлено. Больше всего маскулинизации спортсменок способствуют плавание (67%) и лыжные гонки (55%).

Установлено сходство и различия маскулинных и андрогинных девушек и юношей, занимающихся циклическими видами спорта относительно их личностных качеств. **Выводы:** полученные результаты свидетельствуют о разном уровне личностных качеств как у спортсменок, так и у спортсменов маскулинного и андрогинного типов. Наибольшие отличия установлены у юношей по показателям таких личностных качеств как: подчинённость – доминантность ($t = 5,38$; $p < 0,001$) и сдержанность – экспрессивность ($t = 5,63$; $p < 0,001$) в пользу спортсменов маскулинного типа. У девушек наиболее значимая достоверность получена по показателям: сдержанность – экспрессивность ($t = 4,89$; $p < 0,001$), робость – смелость ($t = 5,19$; $p < 0,001$), уверенность в себе – тревожность ($t = 6,17$; $p < 0,001$) и консерватизм – радикализм ($t = 5,61$; $p < 0,001$) с более лучшими результатами у спортсменок маскулинного типа.

Ключевые слова: циклические виды спорта, гендерное сходство, гендерные различия, маскулинность, фемининность, андрогинность.

Abstract. Elena Tarasevich, Vyacheslav Mulik, Zhanna Grashchenkova, Daria Okun. Gender similarity and gender difference of male and female athletes in cyclic sports. Purpose: to determine the gender characteristics of male and female athletes specializing in cyclic sports. **Material and methods:** the study involved 115 students and female students aged who are engaged in cyclic sports and have different sports qualifications. Of these, 54 female athletes and 61 male athletes. Research methods used: analysis and generalization of literary sources and Internet resources on the investigated problem; psychological methods: S. Bam's "Masculinity / Femininity" methodology and the 16-factor Kettell questionnaire; methods of mathematical statistics. **Results:** the group of cyclic sports was examined from the point of view of their influence on the formation of gender identity, and gender similarities and gender differences were identified among male and female athletes. Among the subjects, the percentage ratio of masculine (48% of boys, 54% of girls) and androgynous (52% of boys, 46% of girls) personalities was revealed.

Feminine personalities have not been identified. Most masculinization of athletes contributes to swimming (67%) and cross-country skiing (55%). The similarities and differences between masculine and androgynous girls and boys engaged in cyclic sports in relation to their personal qualities. **Conclusions:** the results obtained indicate the different level of personal qualities in both male and female athletes of the masculine and androgynous types. Young men showed the greatest differences in terms of such personal qualities as: subordination - dominance ($t = 5.38$; $p < 0.001$) and restraint - expressiveness ($t = 5.63$; $p < 0.001$) in favor of masculine-type male athletes. For girls, the most significant reliability was obtained by indicators: restraint - expressiveness ($t = 4.89$; $p < 0.001$), timidity - courage ($t = 5.19$; $p < 0.001$), self-confidence - anxiety ($t = 6.17$; $p < 0.001$) and conservatism - radicalism ($t = 5.61$; $p < 0.001$) with better results in masculine type female athletes.

Key words: cyclic sports, gender similarity, gender differences, masculinity, femininity, androgyny.

References

1. Artamonova, T. V., Shevchenko, T. A. (2009), *Gendernaia identifikatsiia v sporte [Gender Identification in Sport]. Monografiia; Volgograd, 236 pp.(in Russ).*
2. Baranova, A. V. (2017), *Personal characteristics of athletes in traditionally male sports. Zbornik navukovykh prats akademii pasliadyplomnai adukatsyi. No 15. pp.30 – 41(in Russ).*
3. Baranova, A. V. (2017), "Psychological mechanisms of masculinization of athletes", *Rudikovskie chteniia. Materialy XIII Mezhdunarodnoi nauchno-prakticheskoi konferentsii psikhologov fizicheskoi kultury i sporta 11- 12 maia 2017 g. Moskva. S. 112 – 115(in Russ).*
4. Bosenko, Iu. M., Kharitonova, I. V., Rospopova, A. S., Stoianova, Zh. A. (2018), "Gender characteristics of personal characteristics of athletes involved in weightlifting", *Vestnik Kostromskogo gosudarstvennogo universiteta. Serii: Pedagogika. Psikhologiya. Sotciokinetika. № 24 (4). S. 266 – 270(in Russ).*

5. Vorozhbitova, A. L. (2007), "Gender theory of physical culture as the basis for the formation of gender consciousness of athletes", Vestnik Stavropolskogo gosudarstvennogo universiteta. № 49. S. 27 – 31(in Russ).
6. Gendernaia psikhologiiia. [Gender psychology]. (2009), Pod red. S.I. Kletcinoi. 2-e izd. SPb. 496 p.(in Russ).
7. Damadaeva, A. S. (2010), "The impact of sports on the gender characteristics of the personality of women", Uchenye zapiski universiteta im. P. F. Lesgafta. № 3 (61). p. 45 – 47(in Russ).
8. Damadaeva, A. S. (2010), "The impact of sports on the psychological characteristics of men and women", Teoriia i metodika sporta vysshikh dostizhenii. pp. 3 – 6(in Russ).
9. Dementeva, I. M. (2017), "Gender differences of youth handball players as a factor in their socialization and adaptation", Vestnik AGU. № 3 (203) p. 126–131(in Russ).
10. Ilin, E.P. Pol i gender [Sex and gender]. SPb.: Piter, 2010. 688 p. (in Russ).
11. Maskaeva, T. Iu., Germanov, G. N. (2014), "Gender mental and behavioral characteristics of women and their manifestation as a result of practicing various sports", Uchenye zapiski universiteta imeni P.F. Lesgafta. № 12 (118). pp.266–272. (in Russ).
12. Rechkalov, A. V., Rechkalova, O. L. (2017), "The influence of sports on the psychological characteristics of personality", Izvestiia vysshikh uchebnykh zavedenii. pp.104–109(in Russ).
13. Tcikunova, N. S. (2003), Gendernye kharakteristiki lichnosti sportsmenov v maskulinnykh i femininnykh vidakh sporta. [Gender characteristics of the personality of athletes in masculine and feminine sports] dis. kand. ped. nauk. SPb., 2003. 181 p (in Russ).
14. Shakhov, Sh. K., Damadaeva, A. S. (2011), "Sport as a factor in the formation of the psychological gender of a person", Vestnik sportivnoi nauki. No 6. pp.16–18 (in Russ).

15. Bem, S. L. (1979), "Theory and measurement of androgyny", Journal of Personal and Social Psychology, V. 37, P. 1047–1054 (in Eng).
16. Colker, R. (1980), "Correlates of female athletic: masculinity, femininity, self-esteem and attitudes toward women", SexRoles, Vol. 6, pp. 47–58 (in Eng).
17. Lamont-Mills, Andrea. (1998), Sex. Gender and gender identity in sport. The Inaugural Wendy EY Women in sport Essay Prize: Exploring Perceptions of Sex, Gender and Gender Identity in Australian Sport (in Eng).
18. Lantz, C. D., Schroeder, P. J. (1999), "Endorsement of masculine and feminine gender roles: differences between participation and identification with the athletic role", Journal of Sport Behavior, 22. P. 545 – 557 (in Eng).
20. Matteo, S. (1986), "The effect of sex and gender-schematic processing on sport participation", Sex Roles, Vol.15, . 356 – 371. (inEng).

Received: 10.04.2020.

Published: 04.05.2020.

Відомості про авторів / Information about the authors

Тарасевич Олена Анатоліївна: старший викладач кафедри олімпійського і професійного спорту; Харківська державна академія фізичної культури: вул. Клочківська, 99, м. Харків, 61058, Україна.

Тарасевич Елена Анатольевна: старший преподаватель кафедры олимпийского и профессионального спорта; Харьковская государственная академия физической культуры: ул. Клочковская, 99, г. Харьков, 61058, Украина.

Olena Tarasevich: Senior Lecturer of the Department of Olympic and Professional Sports; Kharkiv State Academy of Physical Culture: Klochkovskaya st., 99, Kharkov, 61058, Ukraine.

ORCID.ORG / 0000-0002-6016-3608

E-mail: tarasevichelena13@gmail.com

Мулик Вячеслав Володимирович: доктор наук зі фізичного виховання і спорту, професор, завідуючий кафедрою олімпійського і професійного спорту; Харківська державна академія фізичної культури: 61058, м. Харків, вул. Клочківська, 99, Україна.

Мулик Вячеслав Владимирович: доктор наук по физическому воспитанию и спорту, профессор, заведующий кафедры олимпийского и профессионального спорта; Харьковская государственная академия физической культуры: 61058, г. Харьков, ул. Клочковская, 99, Украина.

Vyacheslav Mulyk: Doctor of Sciences in Physical Education and Sports, Professor, Head of the Department of Olympic and Professional Sports; Kharkiv State Academy of Physical Culture: 61058, Kharkiv, st. Klochkivska, 99, Ukraine.

ORCID.ORG /0000-0002-4441-1253

E-mail: mulyk.viacheslav@gmail.com

Гращенко Жанна Вікторівна: доцент кафедри олімпійського і професійного спорту, к.пед.н.; Харківська державна академія фізичної культури: Клочківська 99, Харків, 61058, Україна.

Гращенко Жанна Викторовна: доцент кафедры олимпийского и профессионального спорта, к. пед.н.; Харьковская государственная академия физической культуры: ул. Клочковская 99, Харьков, 61058, Украина.

Zhanna Grashchenkova: Associate Professor, Department of Olympic and Professional Sports, PhD (pedagogical); Kharkiv State Academy of Physical Culture: Klochkivska str. 99, Kharkiv, 61058, Ukraine.

ORSID.ORG/0000-0002-9372-9890

E-mail: zhannet444margo@gmail.com

Окунь Дар'я Олександрівна: кандидат наук з фізичного виховання і спорту, викладач кафедри олімпійського і професійного спорту; Харківська державна академія фізичної культури: 61058, м. Харків, вул. Клочківська, 99, Україна.

Окунь Дарья Александровна: кандидат наук по физическому воспитанию и спорту, преподаватель кафедры олимпийского и профессионального спорта; Харьковская государственная академия физической культуры: 61058, г. Харьков, ул. Клочковская, 99, Украина.

Daria Okun: PhD (Physical Education and Sport), Lecturer in the Department of Olympic and Professional Sports; Kharkiv State Academy of Physical Culture, 61058, Kharkiv, st. Klochkivska, 99, Ukraine.

ORCID.ORG/0000-0002-0639-5846

E-mail: dariaokun@gmail.com